

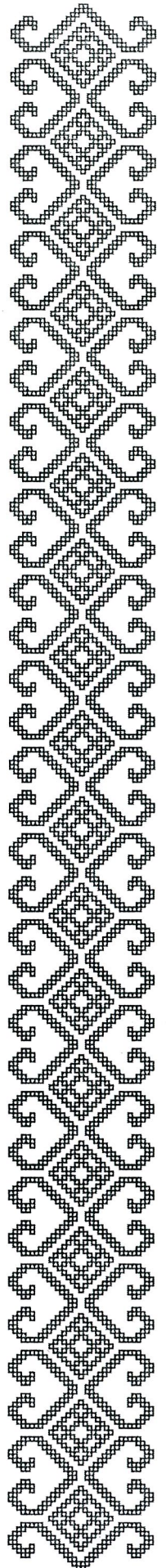
KÄSITYÖPERINNE

Karjalaiset olivat taitavia tekemään käsitöitä, ja he tekivätkin niitä paljon. Ennen vanhaan käsityöt olivat olennainen osa arkea. Koska kotitaloudet olivat käytännössä oma-varaisia, niin vaatteet kuin muutkin tarve-esineet valmistettiin itse. Etenkin nuorille tytöille käsityötaidoilla oli suuri merkitys: näyttävät ja taidokkaat kapiot olivat tie hyvään avioliittoon. Sukupolvelta toiselle siirtyneet käsityötaidot näkyivät erityisesti koristeellisesti kirjaillussa vaatetuksessa.

Naisilla ja miehillä oli omat toisistaan poikkeavat käsityönsä. Eniten kädentaitoja luonnollisesti hyödynnettiin päivittäin käytettyjen kotitalousesineiden valmistuksessa. Naisien kontolla olivat tekstiilityöt ja perheen vaatetuksesta huolehtiminen. Miehet sen sijaan työstivät esimerkiksi huonekaluja ja astioita materiaalinaan puu, savi ja tuohi. Itäisten karjalantalojen ikkunoiden puuleikkauksissa ja päätykoristeissa tulivat näkyviin miesten hienovaraiset puunkäsittelytaidot. Näkyvimpiä naisväen taidonnäytteitä olivat paitojen miehustojen kirjaillut rekot sekä ortodoksikarjalaisten kotien ovenpielissä roikkuneet käspaikat. Tyypillistä karjalaista käsityötä olivat myös erilaiset villa-, pellava- tai puuvillalankaiset pirtanauhat sekä kintaat.

Käspaikka

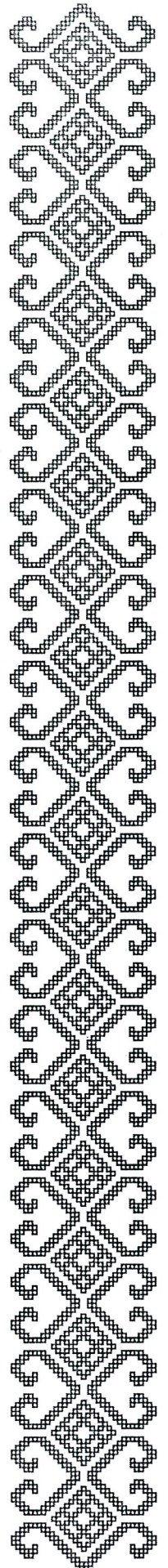
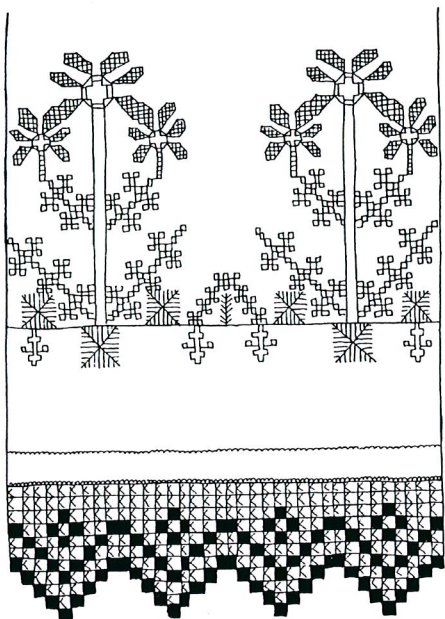
Ortodoksisten karjalaisnaisten kappioarkkujen ylpeyksiä olivat käspaikat (karjalainen sana paikka merkitsee liinaa tai huivia). Käspaikka tarkoittaa noin 30—40 cm leveää ja kahdesta neljään metriä pitkää pyyheliinaa, joka on koristeltu kirjailuin. Karjalaiskodeissa oli lukuisia erilaisia käspaikkoja, joista kauneimmat ja runsaimmin koristellut oli tarkoitettu ainoastaan juhkakäyttöön yksinkertaisempien palvellessa perhettä arkiaskareissa. Käspaikka roikkui ortodoksisten karjalaisten kodeissa heti ulko-oven vieressä käsienspesuastian yläpuolella. Ensimmäiseksi pirttiin sisään astuttaessa pestiin kädet, minkä jälkeen ne kuivattiin käspaikkaan; karjalaisten kotien yleisilme olikin länsisuomalaisista siistimpi.

Käspaikkaa käytettiin myös muihin tarkoituksiin kuin pelkästään käsien kuivaamiseen. Juhla-aterioilla käspaikka levitettiin vieraiden syliin ruokaliinaksi, johon oli hyvä pyyhkäistä piirakoista rasvaantuneet sormet tai suu. Ortodoksikodeissa arvokkain paikka käspaikalle oli kuitenkin ikonin yläpuolella ikoninurkassa. Perhejuhlissa käspaikalla oli merkittävä symbolinen rooli tapahtumien kulussa. Kosinta- ja häämenoissa morsiamen käsityötaidot olivat koko hääväen nähtävillä, lahjoittihan morsian huolellisesti valmistamia käspaikkoja sekä häävieraille että etenkin sulhasen sukulaismiehille. Myös häähuone ja -kulkue oli koristeltu arvokkain käspaikoin. Hääparin vihkiä, samoin kuin lapsen ristiniä, pappia muistettiin yhtä lailla kirjailulla käspaikalla. Jos karjalaistalon ikkunasta roikkui käspaikka, kyläläiset tiesivät kuoleman vierailleen talossa. Vainaja laskettiin hautaansa pitkien käspaikkojen – erityisten hautaanlaskuliinojen – avulla. Varsinaisessa muistojuhlissa vainajan koti pyhitettiin lukuisilla käspaikoilla, joita myös vieraat toivat taloon mukanaan.

Vaikka käspaikka oli pyyheliinana käyttöesine, se toimi yhtä hyvin myös koristeena. Pellavapalttinasta kudottu käspaikka kirjottiin pääasiassa punaisella pellavalangalla, ja usein sen päähän nyplättiin tai virkattiin pitsi – arkisemmissä käspaikoissa tyydyttiin yksinkertaiseen reikäommelriviin. Vanhimmat käspaikat ommeltiin taidokkaalla etupistokirjonnalla, jolloin lopputulos oli samanlainen myös liinan nurjalla puolella. Suosituimpia kirjonta-aiheita olivat erilaiset geometriset kuviot, elämänpuu, lintu sekä ratsastajakuvat ja naishahmot. Yksivärisiä, ja myös molemmilta puoliltaan yhtä huoliteltuja, käspaikkoja tehtiin revinnäiskirjonnalla, jossa koristeellisuus saavutettiin reikien avulla. Uudempi käspaikoissa käytetty ompeluteknikka oli ristipistokirjonta,

jossa käytettiin aluksi samoja punaisella langalla kirjottuja kuvioaiheita kuin etupistokirjonnassakin. Myös venäläisiltä omaksuttua ketjukirjontaa alettiin käyttää Karjalassa 1800-luvun loppupuolella. Ketjukirjonnassa tyypillisimpiä malleja olivat rönnyilevät punavalkeat kukkaaiheet.

Perinnetuokion suunnitelma

Tavoite: Opetella karjalaisia kädentaitoja.

Kulku:

- Tutustutaan karjalaiseen käsityöperinteeseen mahdollisuuksien mukaan joko kirjoihin perehtymällä tai museoissa vierailemalla.
- Askarrellaan lasten kanssa oheisen ohjeen mukaan.

Tehtävä: Kierretyn nyörin teko

Tarvikkeet : Paksuhkoa villa- tai puuvillalankaa.

1. Leikkaa 4 punaista lankaa ja 4 valkoista lankaa, joiden pituus on 1,50 m.
2. Solmi kaikki 8 lankaa yhteen toisesta päästä. Anna paritoverille punaisten lankojen avoimet päät ja pidä itse valkoiset päät
3. Siirry niin kauas paritoverista, että langat välillänne ovat kireällä. Toinen teistä kiertää lankoja sormissaan toiseen ja toinen toiseen suuntaan, kunnes lankaryhmiin tulee luja kierteisyys ja langat pyrkivät sykkyrään.
4. Molempien käsissä olevat lankojen päät solmitaan yhteen lujalla solmulla ja vapautetaan nyöri tasaiselle kierteelle.

